

การกล่อมเกลາทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง The Sharpening Politic and Political Culture

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์* อนูวัต กระสังข์**

Silawat Chaiwong, Anuwat Krasang

Received: March 8, 2019 Revised: March 20, 2019 Accepted: May 20, 2019

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงรูปแบบของการกล่อมเกลາทางการเมือง ขั้นตอนของกระบวนการกล่อมเกลາทางการเมืองวัฒนธรรมทางการเมือง รูปแบบของ วัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งการกล่อมเกลາทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองเป็น กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการเกิดแบบแผนพฤติกรรมที่แสดงออกต่อการเมืองของบุคคล อันมี ส่วนสร้างบุคลิกภาพ อันเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตลอดชีวิต โดยผ่านการกล่อมเกลาทางตรง และการกล่อมเกลาที่มีลักษณะถ่ายทอดให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะ สิ่งเหล่านี้ทำให้บุคคลเกิดความโน้มเอียงและทัศนคติที่มีอิทธิพลทำให้เกิดการพัฒนา ตัวตนทางการเมืองขึ้น

คำสำคัญ (Keywords): การกล่อมเกลา, การเมือง, วัฒนธรรมทางการเมือง

Abstract

This article has a purpose to describe the pattern of the way how to sharpen politic ,the process step of sharpening politic and political culture , the pattern which these are important influential process .The behavioral pattern expressing political views of the person with built-in the personality that lifelong process through sharpening politic directly. And the style encourage

* Lecturer at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lampang Buddhist College

** Department of Political science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkorn-
rajavidyalaya University

learning the content about political especially those things make the inclined and the attitude that influences cause the development of political identity.

Keyword: The Sharpening Politic, Political Culture

บทนำ (Introduction)

การที่มนุษย์สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในสังคม ส่งผลให้มนุษย์เกิดความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น การเรียนรู้เป็นขั้นเป็นตอน เรียกว่า “กระบวนการ” (วิชัย ตันศิริ, 2547) สำหรับกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง คือ กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน หรือส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมือง กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง ช่วยผดุงวัฒนธรรมทางการเมืองเดิมไว้ โดยส่งผ่านจาก คนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง และในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมอย่างรวดเร็ว ฉับพลัน เช่น เกิดการปฏิวัติ กระบวนการสังคมประกิตทางการเมืองก็สร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เคยมีมาก่อนขึ้นมาใหม่ได้ (Almond, Gabriel A. and G. Bringham Powell, 1966, 28.)

แลงตัน (Langton) สรุปลอย่างกว้างๆ ว่า กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองเป็น กระบวนการที่เกี่ยวกับวิถีทางของการสืบทอดวัฒนธรรมทางการเมือง ภายในสังคมหนึ่งๆ จาก คนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นกระบวนการของการสืบทอด ที่ดำเนินการผ่านตัวการต่างๆ ของสังคม ซึ่งจะทำให้แต่ละคนได้เรียนรู้ ในอันที่จะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของตนกับการเมืองให้เหมาะสม (Langton, Kenneth P, 1969, p. 5; กมล ทองธรรมชาติ, 2535, หน้า 97)

รัชและอัลธอฟ (Rush and Althoff) กล่าวว่า การกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นการที่ บุคคลได้รู้ว่าเขาอยู่ในระบบการเมืองและมีการรับรู้ (Perception) และปฏิกิริยา (Reaction) ต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง โดยเกิดขึ้นมาจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรมในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ นอกจากนี้ ยังเกิดขึ้นมาจากปฏิสัมพันธ์ (Interrelation) ของบุคลิภาพและประสบการณ์ของบุคคลด้วย (Rush, Michael and Althoff, Philip, 1971, p. 16) หากพิจารณานิยามของว่าการกล่อมเกลาทางการเมืองของอีสตันและเดนนิส (Easton, David and Dennis, Jack., 1969, p. 7) เช่นที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว กระบวนการการกล่อมเกลาทางการเมือง ก็ย่อมหมายถึง กระบวนการที่สังคมส่งผ่านความโน้มน

เอียงทางการเมือง อันได้แก่ ความรู้ ทักษะคติ ปทัสถาน และค่านิยม จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งถ้าไม่มีกระบวนการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ สมาชิกใหม่ของระบบการเมืองซึ่งได้แก่ เด็กๆ ก็จะต้องแสวงหารูปแบบความโน้มเอียงเรื่องเกี่ยวกับการเมืองใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา อันจะย่อมมีผลกระทบต่อความมั่นคงของระบบการเมือง และกระบวนการกล่อมเกลາทางการเมืองนี้เอง จะเป็นกระบวนการที่ช่วยรักษาระบบการเมืองให้สามารถดำรงอยู่ได้ (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2537, หน้า 156)

ในทัศนะของนักวิชาการไทย ทินพันธุ์ นาคะตะ อธิบายว่า กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยทั่วไปคือ การพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลซึ่งกระทำต่อกัน และเป็นกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมทางการเมือง แต่ในกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองทั่วไปนั้น บุคคลจะเรียนรู้ทั้งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง ถึงกระนั้นก็ตาม สิ่งต่างๆ เหล่านี้ต่างมีผลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลด้วย (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2546, 88)

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ให้คากำหนดความเป็นกระบวนการที่บุคคลได้มาซึ่งความโน้มเอียงทางการเมือง (political orientation) ต่างๆ อันได้แก่ ความรู้ (knowledge หรือ cognition) ความเชื่อ (beliefs) ทักษะคติ และความรู้สึก (attitudes and feeling) และค่านิยม (values) ที่เกี่ยวกับระบบการเมือง กระบวนการทางการเมือง อานาจทางการเมืองและบทบาทต่างๆ ในระบบการเมือง กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองนี้ อาจเป็นการผดุงรักษาและส่งทอด (maintain and transmit) หรือการแปลงรูป (transform) หรือการสร้าง (create) ความโน้มเอียงทางการเมืองเหล่านั้นก็ได้ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2523, หน้า 96-97) จะเห็นได้ว่า คากำหนดความและทัศนะของนักรัฐศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองที่ยกมากล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีส่วนร่วมกันหลายประการ ส่วนที่แตกต่างกันไปบ้าง ก็ในประเด็นปลีกย่อยซึ่งมีลักษณะที่เสริมหรือเพิ่มในรายละเอียดเท่านั้น ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง คือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ทักษะคติ หรือความรู้และค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับด้านการเมือง จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดโดยผ่านตัวการ (agents) ต่าง ๆ ของสังคม (สิทธิพันธ์ พุทธหนุน, 2525, หน้า 54)

รูปแบบของการกล่อมเกลาทางการเมือง

กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง เป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการเกิดแบบแผนเชิงพฤติกรรมที่มีหรือแสดงออกต่อการเมืองของบุคคล อันมีส่วนสร้างบุคลิกภาพและวัฒนธรรมทางการเมือง อันเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตลอดชีวิต ดังที่ได้กล่าวถึงไปบ้างแล้วในแง่รูปแบบของการกล่อมเกลาทางการเมืองนั้น ดอร์สัน และพรีวิทท์ (Dawson, and Prewitt) กล่าวไว้ว่า การกล่อมเกลาทางการเมืองของบุคคลสามารถจำแนกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การกล่อมเกลาทางตรง (Direct Form) เป็นการอบรมกล่อมเกลาหรือถ่ายทอดให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหา (Content) เกี่ยวกับการเมืองโดยเฉพาะ เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของรัฐบาล รูปแบบของการปกครองประเทศ ลัทธิทางการเมือง เป็นต้น อีกรูปแบบหนึ่งคือ การกล่อมเกลาทางอ้อม (Indirect Form) ซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้บุคคลเกิดความโน้มเอียงที่จะเป็นไปในทางการเมือง (Dawson, Richard E., and Prewitt, Kenneth, 1969, p.41) ด้วยวิธีการเรียนรู้หรืออบรมกล่อมเกลาที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองโดยตรง แต่มีอิทธิพลทำให้เกิดการพัฒนาตัวตนทางการเมือง (Political Self) ของบุคคลได้ การกล่อมเกลาทางการเมืองแบบนี้ จะสร้างทัศนคติที่มีอำนาจทางการเมือง โดยหลักการสำคัญก็คือ ความสัมพันธ์ในวัยเด็กที่มีต่อพ่อแม่ ต่อครู เป็นต้น จะพัฒนาเป็นความคาดหวังต่อผู้มีอำนาจทางการเมืองต่อไปได้ (ลิขิต อีริเวคิน, 2529, 75)

ในทัศนะของ อัลมอนด์และเพาเวลล์ (Almond and Powell) รูปแบบของการกล่อมเกลาทางการเมืองนั้น จะดำเนินไปใน 2 รูปแบบกล่าวคือ (Almond, Gabriel A. and G. Bringham Powell, 1966, 28)

1. รูปแบบที่เห็นได้ชัด (Manifest Transmission) การกล่อมเกลาทางการเมืองในรูปแบบนี้ เกิดขึ้นเมื่อกระบวนการกล่อมเกลาหรือการถ่ายทอดนั้น เป็นการสื่อสารที่แสดงออกอย่างชัดเจนในการให้ข้อมูลข่าวสาร ค่านิยม และความรู้สึกต่อวัตถุทางการเมือง อันได้แก่ การสอนเรื่องหน้าที่ทางการเมืองของประชาชนให้แก่นักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

2. รูปแบบที่แฝงอยู่ (Latent Transmission) ในรูปแบบนี้ เป็นการกล่อมเกลาที่ไม่ใช่ทัศนคติทางการเมือง (Non-political Attitude) แต่มีผลกระทบต่อทัศนคติทางการเมืองของผู้ได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยทางอ้อม ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ในวัยเด็ก เช่น ได้รับเอาทัศนคติในทางก้าวร้าวจากครอบครัว ซึ่งอาจมีแนวโน้มให้เด็กกลายเป็นบุคคลที่มีทัศนคติแบบอำนาจนิยมเมื่อเติบโตขึ้น เป็นต้น (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2558, หน้า 23)

ขั้นตอนของกระบวนการกล่อมเกลາทางการเมือง

พาย (Lucian Pye) กล่าวไว้ว่า กระบวนการกล่อมเกลາทางการเมือง มีลำดับขั้นตอนจำแนกได้ 4 ขั้นตอน (Pye, Lucian, 1962, pp. 44-48) ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนแรก เป็นขั้นมูลฐานเริ่มแรกสุด เมื่อคนเกิดมาจะได้รับการอบรมเป็นช่วงตอนที่ทารกได้รับการฝึกฝนให้เป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งเป็นตอนที่เด็กจะเกิดภาวะการเรียนรู้ เกิดทัศนคติ ค่านิยม ความชำนาญ ความสัมพันธ์กับบทบาทต่าง ๆ ของบุคคล ความรู้ทั่วไปและสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นซึ่งคนในสังคมนั้นจะต้องเรียนรู้ อันเรียกได้ว่าเป็นขั้นของการสร้างความโน้มเอียง (Orientation) ให้บุคคลเข้าสู่ความเป็นมนุษย์ โดยใช้ให้เห็นถึงแนวทางการเรียนรู้วิถีในการดำเนินชีวิตหรือการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

ขั้นตอนที่สอง เป็นขั้นที่ก่อให้เกิดบุคลิกภาพต่อบุคคล อันเป็นประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อจิตใจได้สำนึก ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดบุคลิกภาพมูลฐานของบุคคลนั้น ในขั้นตอนนี้ บุคคลจะมีความสำนึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรือที่เรียกว่ามีตัวตน (Identity)

ขั้นตอนที่สาม เป็นขั้นที่บุคคลได้รับการกล่อมเกล่าทางการเมือง เป็นขั้นตอนที่บุคคลเริ่มมีความรู้สึก มีความสำนึก ถึงโลกทางการเมืองรอบ ๆ ตัวเขา และได้รู้ รวมทั้งมีทัศนะ กับเข้าใจถึงเหตุการณ์ความเป็นไปทางการเมืองต่าง ๆ ที่เรียกได้ว่าเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองผ่านตัวแทนการกล่อมเกล่า (Political Socializing Agents)

ขั้นที่สี่ เป็นขั้นตอนที่บุคคลผ่านจากการเป็นสมาชิกของการเมืองที่ไม่ได้มีกิจกรรม (passive) มาเป็นผู้เข้าร่วมที่มีบทบาททางการเมือง ขั้นตอนนี้เรียกว่า การเลือกสรรทางการเมือง (Political Recruitment) โดยเป็นขั้นตอนที่บุคคลจะมีความเข้าใจต่อการเมืองอย่างลึกซึ้งและมีทัศนคติทางการเมือง หรือที่เรียกว่ามีบุคลิกภาพทางการเมืองอย่างชัดเจนและถาวร ขึ้นกว่าเดิม คาแปลศัพท์คำนี้เป็นภาษาไทย มีความแตกต่างกันไปบ้างได้แก่ “กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง” “กระบวนการหล่อหลอมทางการเมือง” หรือ “กระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง” (ชนิดา จิตตรุทธะ, 2556, 65)

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture)

พฤติกรรมการเมืองของระบบการเมืองเกิดขึ้นเนื่องจากวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการเมือง อันเป็นรากฐานของสังคมเหล่านั้น และวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นส่วน

หนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) หรือวัฒนธรรมของชาติ (National Culture) ฉะนั้นก่อนที่จะศึกษาทำความเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองควรที่จะได้ศึกษาถึงวัฒนธรรมทางสังคมเสียก่อน ซึ่งมีนักปราชญ์หลายท่านได้อธิบายไว้ดังนี้

ความมีวัฒนธรรม (Culture) ของมนุษย์เป็นลักษณะหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ และคำว่าวัฒนธรรมก็มักจะเข้าใจกันผิด ๆ ว่า คือสิ่งที่ตั้งงามที่เป็นแบบแผนในสังคม ซึ่งที่จริงแล้วทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (Anthropology) “วัฒนธรรม” นั้นหมายถึง “วิถีชีวิต” (Way of Life) ของกลุ่มคน ซึ่งแบบแผนรวมทั้งหมด (Configuration) ของชีวิตนี้มักจะเป็นแบบแผนคล้าย ๆ กัน และแบบแผนชีวิตเหล่านี้ เป็นแบบแผนที่มีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยอาศัยภาษาหรือการเลียนแบบ

ศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธน อธิบายว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวม ที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนแบบกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมคือสิ่งอันเป็นผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบทอดเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรม คือ ความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติและกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ และระเบียบประเพณี เป็นต้น (อนุมานราชธน, 2515, หน้า 73)

วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ที่ได้สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและวิธีใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ (อานนท์ อาภาภิรม, 2516, หน้า 82)

จากคำอธิบายความหมายของวัฒนธรรมของนักปราชญ์ทั้งหลายดังกล่าวมานั้น ทำให้ทราบถึงลักษณะของวัฒนธรรมทางสังคมได้ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นแบบฉบับการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม
2. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ที่มีผลมาจากการเรียนรู้และการถ่ายทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง
3. วัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการถ่ายทอดและการเรียนรู้ มิใช่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากสัญชาตญาณ

4. วัฒนธรรมเป็นระเบียบแบบแผนของการปฏิบัติอันเกิดจากทัศนคติค่านิยมและความเชื่อ

5. วัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงออกถึงความแตกต่างแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมหนึ่งกับอีกสังคมหนึ่ง (อุไรวรรณ ธนสถิตย์, เว็บไซต์)

คำว่า วัฒนธรรมการเมือง (political culture) ลิขิต ชีรเวคิน ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมการเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ วัฒนธรรมการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรมทั้งหมด และคำว่า วัฒนธรรมทางการเมืองก็มาจากการผสมคำ ระหว่าง “วัฒนธรรม” กับ “การเมือง” อันหมายถึง วัฒนธรรมที่มีต่อระบบการเมือง (ลิขิต ชีรเวคิน, 2529)

แนวคิดวัฒนธรรมการเมือง (political culture) ถือได้ว่าเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้อธิบายพฤติกรรมศาสตร์ (Behaviorism) ของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี Gabriel A. Almond ใช้วัฒนธรรมการเมืองเป็นกรอบแนวคิด ซึ่งนักวิชาการในสาขารัฐศาสตร์และสังคมวิทยาต่างให้ความสนใจ เพราะถือว่าเป็นระบบการเมืองที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม การเมืองจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองดำรงอยู่ จากนั้นก็มีการสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น

ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมทางการเมือง จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับคนในสังคมและด้านผสวนเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จนวิวัฒนาการกลายเป็นค่านิยม (Value)

สำหรับนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ “รัฐศาสตร์วัฒนธรรม” ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญเนื่องจากเป็นแนวความคิดที่เป็นชุดความคิด ดังนั้น วัฒนธรรมการเมืองจึงเป็นความเข้าใจของนักวิชาการที่เข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองไปในส่วนของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง อาทิเช่น วัฒนธรรมการเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้ง ความเชื่อในการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วม วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม ตลอดจนพฤติกรรมการมีส่วนร่วม เป็นต้น

สำหรับแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง นักวิชาการไทยและผู้สนใจหลายท่านเข้าใจแนวคิดนี้อย่างคลาดเคลื่อนเพราะมองวัฒนธรรมทางการเมืองไปในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง อาทิเช่น วัฒนธรรมการเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้ง ความเชื่อในการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วม เพียงแค่นี้เท่านั้น แต่ยังมีสาระสำคัญอื่นๆ ที่ควรศึกษาด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการมองวัฒนธรรมทางการเมืองว่าเป็นค่านิยมพื้นฐานร่วมกัน หรือเป็นเครื่องชี้นำทางสังคม

อย่างหนึ่งที่สร้างความแตกต่างจากวัฒนธรรมทั่วไป แนวคิดรัฐศาสตร์วัฒนธรรมนี้ พัฒนามาจากแนวคิดทางสังคมวิทยาที่นำมาใช้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทว่าแนวคิดทางด้านรัฐศาสตร์วัฒนธรรมที่โด่งดังที่สุดคือแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองของ Gabriel A. Almond ที่เป็นผู้บุกเบิกแนวคิดนี้ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นับว่าเป็นแนวคิดที่ชัดเจนที่สุดที่เอาแนวความคิดนี้มาเป็นหลักในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมือง ซึ่งโดยความจริงแล้วนักรัฐศาสตร์ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกจำนวนไม่น้อยก็ได้ใช้แนวคิดทางวัฒนธรรมในการวิเคราะห์ทางการเมืองอยู่แล้ว แต่ไม่ได้รับความนิยมนเท่าแนวคิดของ Almond การนำแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมมาช่วยอธิบายทางการเมือง แม้จะเป็นสิ่งที่สร้างประโยชน์ในการใช้อธิบายค่านิยมทางการเมืองของผู้คนในสังคม แต่ก็ยังปรากฏความแตกต่างในความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองระหว่างนักสังคมวิทยากับนักรัฐศาสตร์อยู่บ้าง อาทิเช่น เรื่องบริบทและขอบข่ายของการศึกษาที่แตกต่างกัน (ชนิดา จิตตรุทธะ, 2556, หน้า 27)

ความสนใจศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมืองไทยยังมีข้อจำกัดอยู่มากไม่เพียงพอที่จะใช้เป็นตัวว่าตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาทางการเมืองของไทย ในปัจจุบันวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเริ่มต้นจากการอบรมกล่อมเกลாதงสังคม ซึ่งเป็นทั้งระดับครอบครัว นอกครอบครัว และการเรียนรู้ในระบบการเมืองที่เป็นจริงภายในสังคม สังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นความเป็นอิสระคนมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง การดำรงชีวิตของผู้คนเป็นไปอย่างสบาย ไม่ถูกกดดัน ซึ่งเป็นการอบรมที่เกิดขึ้นในระดับครอบครัว ส่วนในระดับนอกครอบครัวอิทธิพลของระบบราชการ และอำนาจของรัฐ ค่านิยม อำนาจนิยม มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมวัฒนธรรมทางการเมืองที่ยอมรับอำนาจ

กลุ่มคนในสังคมไทยบางส่วนเรียนรู้การต่อต้านอำนาจและการมีพฤติกรรมทางการเมืองในรูปแบบอารยะขัดขืนมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการเข้าใจสภาพการเรียนรู้ทางการเมืองการเปิดให้มีเสรีภาพในระบอบการเมืองซึ่งการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม นอกจากนี้ นิสัยพื้นฐานของคนไทยบางอย่างคือการแสดงออกความต้องการที่ไม่ตรงไปตรงมาอีกเรื่องการแสดงออกที่เปิดเผยหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ซึ่งเป็นนิสัยพื้นฐานของสังคมที่ทำให้กระบวนการพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการบิดเบือนในสังคม เป็นส่วนหนึ่งที่สังคมพัฒนาการเป็นสังคมที่วัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่จอมปลอม และเป็นสาเหตุการไร้เสถียรภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ในวงวิชาการระดับสากลวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแบบพลเมือง (The Civil Culture) ตามแนวคิดของ Almond ซึ่งหมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่มีต่อระบบการเมืองเป็นการศึกษาข้ามวัฒนธรรมที่มองปัญหาทางระดับมหภาค และจุลภาคคนอก จากนั้นแนวคิดนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรมที่กำหนดค่านิยม และบรรทัดฐานสังคมซึ่งชนชั้นการปกครองเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความชอบธรรมในการปกครอง และต้องการให้ถ่ายทอดสู่สิ่งต่างๆ ในสังคมจนกลายเป็นวัฒนธรรมหลักในสังคมเพื่อให้่ายต่อการเข้าปกครอง และเมื่อกระบวนการการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้รับความนิยมมากขึ้น สังคมจึงเริ่มมีการสนใจแนวคิดใหม่ๆ เริ่มมีการถกเถียงถึงการมีอยู่ (Presence) หรือ การไม่มี (Absence) ของจารีตแบบเข้าร่วมของพลเมือง (Traditions of Civic Engagement) ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมที่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจกัน (Trust) และเกิดความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และลักษณะที่เรียกว่า “จารีตแบบของพลเมือง” (Civic Tradition) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความมั่งคั่งไม่ได้เป็นเหตุผลให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง แต่สังคมหรือชุมชนที่เข้มแข็งต่างหากที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่งอย่างยั่งยืน

วัฒนธรรมทางการเมืองมีความหมายต่อกระบวนการทำการเมืองเป็นกรอบของพฤติกรรมของระบบการเมืองนั้นๆ ที่มีลักษณะ 2 กระบวนการคือ กระบวนการความคิด ทัศนคติ และกระบวนการทางพฤติกรรมที่แสดงออกมา เป็นที่น่าสังเกตว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับจิตวิทยาของพฤติกรรม เป็นแนวคิดที่แตกต่างไปจากการศึกษาลักษณะประจำชาติ หรือ ลักษณะประจำภูมิภาคในทัศนะของนักรัฐศาสตร์ได้อธิบายความโน้มเอียงทางการเมืองออกเป็น 3 ด้าน

- 1) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการรับรู้ (Cognitive Orientation) เป็นความรู้ความเข้าใจ และความเชื่อมั่น ที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่างๆ ของระบบการเมืองในสังคมนั้นๆ
- 2) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้สึกเป็นความรู้สึกที่มีต่อส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง และองค์กรทางการเมือง
- 3) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า (Affective Orientation) เป็นการตัดสินใจ และการให้ความคิดเห็นต่างๆ ต่อกิจกรรมทางการเมือง และปรากฏการณ์ทางการเมือง

ขณะเดียวกันมีการใช้แนวคิดของวัฒนธรรมทางการเมืองไปในทิศทางของจิตวิทยา มากกว่าการเป็นไปตามความหมายของวัฒนธรรมอื่นๆ ในทางรัฐศาสตร์มีการจำแนกวัฒนธรรมการเมืองออกเป็น 3 ประเภท โดยผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้กับ Almond & Verba คือ

1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม (Parochial Political Culture) หมายถึง วัฒนธรรมแบบไม่สนใจการเมืองมีลักษณะทางวัฒนธรรมการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมการเมืองแบบชนเผ่า (Tribal Society) เช่น ในแอฟริกา และในชุมชนท้องถิ่นเล็กๆ ที่ปกครองตนเอง ในสังคมการเมืองดังกล่าว ยังไม่มีการแบ่งงานกันทำ ไม่มีการแบ่งบทบาท รวมถึงหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการไม่แบ่งการเมือง สังคม และศาสนา ออกจากกัน วัฒนธรรมแบบไม่สนใจการเมืองจะมองการเมืองว่ามีลักษณะเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก (Affective) และเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ปฏิบัติ (Normative) มากกว่าที่จะเป็นการเมืองแบบใช้เหตุผล (Cognitive) เมื่อประชาชนไม่สนใจ เรียกร้องสิทธิทางการเมืองหรือแบ่งก็ได้รับสิทธิที่ยังไม่สนใจจึงส่งผลต่อระบบการเมือง กล่าวคือ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบที่มีส่วนในการพัฒนาประชาธิปไตยน้อยมาก

2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) หมายถึง วัฒนธรรมแบบรับรู้แต่ไม่เข้าร่วมทางการเมือง เป็นวัฒนธรรมทางสังคมการเมือง รับรู้ถึงการบริหารกิจการบ้านเมือง อำนาจทางการเมือง และมีความภาคภูมิใจในความเป็นการเมืองของสังคมการเมือง ทว่าความสัมพันธ์ระหว่างสังคมการเมืองกับสมาชิกยังเป็นระบบบนลงล่าง (Top-down or Downward Flow) และวัฒนธรรมทางการเมืองยังเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก (Affective) และเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ปฏิบัติ (Normative) มากกว่าที่จะเป็นการเมืองแบบใช้เหตุใช้ผล (Cognitive) เช่นกัน ทั้งนี้สมาชิกในสังคมการเมืองจึงระลึกถึงอำนาจในการเมืองแบบเป็นฝ่ายตั้งรับนโยบาย (Passive Role) แต่ไม่สนใจที่จะเรียกร้องนโยบาย (Active Role) เมื่อประชาชนบางส่วนเริ่มมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองคิดว่าตนเองมีบทบาท และมีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้จึงเกิดการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ยังมีประชาชนอีกบางส่วนยังคงเฉย และไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้

3) ตามวัฒนธรรมทางการเมืองแบบการมีส่วนร่วม (Participation Political Culture) หมายถึง วัฒนธรรมการเข้าร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน เป็นวัฒนธรรมของสังคมการเมืองที่สมาชิกของสังคมการเมืองมีความผูกพันต่อสังคมการเมืองในลักษณะที่เป็นเหตุเป็น

ผล (Cognitive) และมีความตื่นตัวในเรื่องของการใช้อำนาจเชิงรุกในทางการเมือง (Active Role) เมื่อประชาชนเข้าใจหรือตระหนักถึงปัญหาในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแล้วก็จะถูกปลุกเร้าในเรื่องของผลประโยชน์ทางเชื้อชาติ ศาสนา ทำให้สมาชิกในสังคมเกิดความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มของตน จนบางครั้งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในเรื่องของผลประโยชน์ได้ ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มนี้หากแตกแขนงได้ 2 ทาง คือ บางกลุ่มจากจะเอนเอียงไปทางอำนาจ และขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งอาจเอนเอียงไปทางประชาธิปไตย ซึ่งลักษณะความขัดแย้งนี้ทำให้โครงสร้างทางการเมืองไม่อิงอยู่กับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ส่งผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดการแข่งขัน และส่งผลดีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น จากข้อความข้างต้นพอสรุปได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมีลักษณะสังคมแบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วมเพราะมีประชาชนบางส่วนมีการตื่นตัว และเริ่มสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองกล่าวถึงบทบาททางการเมืองของตนมากขึ้น มีพฤติกรรมการณ์ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในหลากหลายรูปแบบ เช่น มีสถิติไปเลือกตั้งมากขึ้น การเฝ้าสังเกตการณ์ชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง กล้าแสดงจุดยืนทางการเมือง เป็นต้น แต่ยังมีประชากรอีกกลุ่มหนึ่งยังเมินเฉยต่อการกำหนดอนาคตทางการเมืองของตนถือว่า เป็นการเมืองไม่เกี่ยวข้องกับพวกเขา คิดว่าการเมืองอยู่นอกเหนืออำนาจการตัดสินใจของตน แนวคิดเช่นนี้ทำให้ระบบการเมืองของไทยอ่อนแอ และประชาธิปไตยไม่มีเสถียรภาพ มักจะเอื้อให้ ทหาร หรือ ผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ ตลอดจนกลุ่มผู้เสียประโยชน์ จากนโยบายของกลุ่มอำนาจใหม่ ในสังคมสามารถแทรกแซงทางการเมืองได้

นอกจากนี้ สังคมไทยยังมีลักษณะการปกครองแบบอำนาจนิยมสุดขั้วผสมกับอิสระนิยมสุดขั้ว เห็นได้จากการระบอบอาวุโสที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบอุปถัมภ์ในราชการไทย คนที่มีแนวคิดอำนาจนิยมเชื่อในการแบ่งชนชั้น คนที่มีฐานะทางสังคมน้อยกว่าจะยอมรับอำนาจของคนที่มีฐานะทางสังคมที่สูงกว่า และจะกดขี่ คนที่ต่ำกว่าตน โดยไม่สนใจการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้อื่น มักมีมุมมองว่ามีตำแหน่งคือการมีอำนาจ และจะใช้อำนาจนั้นอย่างอิสระในแบบไร้ระเบียบดังปรากฏในสังคมหลายประเทศ

ส่วนวัฒนธรรมทางการเมือง จากที่กล่าวมาคือส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคมนั้นหมายความว่า วัฒนธรรมทางสังคมมีอิทธิพลก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองขึ้น ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองเกิดขึ้นจากทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อในทางการเมืองการปกครองที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้และการถ่ายทอดมาจากคนรุ่นหนึ่ง สู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งความหมายและ

คำอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น มีนักปราชญ์หลายท่านได้อธิบายไว้หลากหลาย ดังนี้

Gabriel A. Almond and Bingham Powell, Jr. อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองคือ แบบแผน (pattern) ของทัศนคติแต่ละบุคคลต่อการเมืองท่ามกลางสมาชิกอื่นของระบบการเมือง แบบแผนทัศนคติทางการเมืองของแต่ละบุคคลนี้เป็นความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจซึ่งเป็นตัวสร้างทัศนคติทางการเมือง หรือการแสดงออกที่เป็นบทบาททางการเมือง ความรู้สึกนึกคิดนี้มีส่วนประกอบหลายอย่างรวมทั้ง Cognitive Orientation ซึ่งหมายถึงความรู้และความเชื่อที่มีต่อเรื่องของการเมืองหรือวัตถุทางการเมือง (Political Object) Affective orientation หมายถึง ความรู้สึกผูกพันหรือไม่ยอมรับ หรือสิ่งที่เป็นความรู้สึกต่าง ๆ ที่มีต่อการเมือง และ Evaluative Orientation หรือความคิด (Opinions) ตลอดจนความพินิจพิจารณา (Judgments) ที่มีต่อการเมือง ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเอาความคิดเหล่านั้น ซึ่งเป็นค่านิยม (Value) เข้าไปพัวพันเปรียบเทียบกับการเมืองและเหตุการณ์ทางการเมือง (Political Events) ต่างๆ นั้น Lucien W. Pye อธิบายว่าวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง สิ่งดังกล่าวนี้เป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในระบบการเมืองโดยครอบคลุมอุดมการณ์ทางการเมือง และมีปทัสถานในการปฏิบัติของบุคคลในระบบการเมืองนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นรูปแบบรวมของมิติทางการเมืองทางจิตวิทยาและด้านความรู้สึกนึกคิดทางการเมือง (วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, สุขุม นวลสกุล, 2554, หน้า 178)

Samuel H. Beer and Adam B. Ulam อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นรูปแบบของทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อบุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง ระบบการเมือง และต่อบทบาทของตนเองและการเมือง

Milton Yinger อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นทัศนคติและการอบรมกล่อมเกล่าที่แต่ละคนได้รับจากระบบการเมืองนั้น ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกนิยมและไม่นิยมระบบการเมือง และการประเมินต่อเหตุการณ์ทางการเมือง

จากคำอธิบายความหมายของบรรดานักปราชญ์ทั้งหลายของคำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ทัศนคติ ค่านิยม ความรู้สึกนึกคิดตลอดจนปทัสถานในการประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองการปกครองสถาบันการเมืองที่มีต่อระบบการเมืองการปกครองสถาบันการเมือง บทบาททางการเมืองและกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองที่ได้รับการเรียนรู้ ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งมายังคนอีกรุ่นหนึ่ง ฉะนั้นเมื่อ

ต้องการจะทราบหรือเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมใด หรือประเทศหนึ่งประเทศใด จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของคนในประเทศนั้น ศึกษาทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมของบุคคลที่มีต่อเพื่อนมนุษย์และเพื่อนร่วมชาติ ตลอดจนความสำนึกในความเป็นชาติว่า แต่ละกลุ่มแต่ละคนนั้นมี ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และปทัสถานในการดำเนินชีวิตต่อทิศทางการเมืองอย่างไร

อย่างไรก็ตามไม่ว่าวัฒนธรรมทางสังคม หรือวัฒนธรรมทางการเมือง ย่อมสามารถที่จะเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือปลูกฝังให้เกิดขึ้นใหม่ได้ แต่อาจจะใช้เวลานานพอสมควร เพราะยิ่งวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น มิได้เกิดขึ้นจากข้อบังคับเบื้องต้น คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญระเบียบข้อบังคับทางสังคมเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ อีกมาก เช่น อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี เหตุผล คุณค่าของวัฒนธรรมใหม่ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชน และกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม เป็นต้น (วิศาล ศรีมหาโว, เว็บไซต์)

กมล สมวิเชียร อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างทางสังคมซึ่งมีส่วนก่อรูปทัศนคติทางการเมืองของแต่ละบุคคลด้วย ซึ่งเริ่มจากกระบวนการให้การเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) ในครอบครัว กระบวนการให้การเรียนรู้ทางสังคม อาจแบ่งออกได้เป็น 4 ชั้น คือ

1. ชั้นกระบวนการให้การเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) เป็นขั้นมูลฐานเป็นช่วงตอนที่ทารกได้รับการฝึกฝนให้เป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งเป็นตอนที่เด็กจะเรียนรู้ทัศนคติ ค่านิยม ความชำนาญ ความสัมพันธ์แห่งบทบาทต่าง ๆ ของบุคคล ความรู้ทั่วไปและสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นซึ่งคนในสังคมนั้นจะต้องเรียนรู้ฝึกฝนอบรมอันจะนำไปสู่ขั้นตอนที่สอง

2. ขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่ก่อให้เกิดบุคลิกภาพของบุคคลที่ได้จากประสบการณ์ต่าง ๆ เพราะประสบการณ์ที่บุคคลได้รับแต่ละคนนั้นจะมีอิทธิพลต่อจิตใจสำนึกซึ่งเป็นสิ่งกำหนดบุคลิกภาพขั้นมูลฐานของบุคคลนั้น ในช่วงนี้บุคคลจะมีความสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เรียกว่า Identity พร้อมสมบูรณ์ด้วยอวัยวะทางจิตวิทยาอื่น ๆ เช่น การระบายออกซึ่งอารมณ์ความรู้ซึ่งฝังอยู่ในใจและความเข้าใจต่างๆ

3. ชั้นของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) เป็นขั้นที่บุคคลได้รับการเรียนรู้ทางการเมือง อันเป็นช่วงที่บุคคลเริ่มมีความรู้สึกถึงโลกของการเมืองรอบ ๆ ตัวเขาและมีความรู้ความเข้าใจถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางการเมือง

4. ขั้นตอนของการเลือกสรรจากการเมือง (Political Recruitment) เป็นขั้นที่บุคคลผ่านจากการเป็นสมาชิกทางการเมืองที่ไม่มีกิจกรรมมาเป็นผู้มีบทบาทเข้าร่วมกับทางการเมือง เป็นขั้นตอนที่บุคคลจะมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองลึกซึ้งขึ้น และจะมีทัศนคติทางการเมืองหรือที่เรียกว่า “บุคลิกภาพทางการเมือง” ชัดเจนหรือถาวรกว่าเดิม คน ๆ นั้นอาจจะเป็นนักการเมือง สมาชิกพรรคการเมือง ผู้บริหารพรรคการเมืองหรือมีตำแหน่งอื่นในทางการเมือง (ฉานทิธี สันตะพันธ์, เว็บไซต์)

กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมทั้ง 4 ขั้นตอนนั้นนับว่ามีความสำคัญต่อการกำหนดบุคคลว่าจะนำไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางการเมือง นโยบายทางการเมืองของแต่ละประเทศคือ อาจนำไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการหรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในครอบครัวถือว่าเป็นบทบาทที่มีความสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ถ้าระบบครอบครัวมีลักษณะเผด็จการสมาชิกครอบครัวก็มักจะเป็นเผด็จการไปด้วย หรือถ้าระบบครอบครัวมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย สมาชิกครอบครัวอาจจะมีบุคลิกภาพเป็นประชาธิปไตยไปด้วย นอกจากนั้นสถาบันการศึกษา สมาคมกลุ่มเพื่อนและสถานที่ทำงานก็ยังเป็นแหล่งของการเรียนรู้และการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองอีกด้วยสำหรับประเทศไทยเรายังมีปัญหาด้านการพัฒนาประชาธิปไตย เพราะนับตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นั้น การพัฒนาในระบอบประชาธิปไตยยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควรในเรื่องนี้นักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงเหตุผลของการไม่พัฒนาไว้หลายประเด็น เช่น

1. ประชาชนยังติดอยู่กับ วัฒนธรรมทางการเมืองดั้งเดิม คือ แบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
2. ประชาชนยังขาดความสนใจในด้านการเมืองการปกครอง
3. ประชาชนยังขาดการศึกษาเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครอง
4. ประชาชนยังขาดการศึกษาระดับที่จะเรียนรู้และเข้าใจระบบการเมืองการปกครอง

จากเหตุและปัจจัยดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองก็มีความสำคัญมิใช่น้อยในการที่จะพัฒนาประเทศไทยให้เป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบ

ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ทัดเทียมกับอารยประเทศ ฉะนั้นต้องเร่งปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยแก่คนในชาติให้จงได้ (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2556, หน้า 88)

อัลมอนด์และเวอร์บา (Almond & Verba) ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มคนต่างๆ มีลักษณะแตกต่างกัน 3 ลักษณะคือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (The Parochial) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเลย ไม่มีการรับรู้ ไม่มีความเห็นและไม่ใส่ใจต่อระบบการเมือง ไม่คิดว่าตนเองมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (The Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่วๆ ไป แต่ไม่สนใจที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง คนเหล่านี้จะยอมรับอำนาจของรัฐ เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐโดยดุขฎี ลักษณะนี้พบได้ในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยชนชั้นกลางที่มีโอกาสได้รับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่า เช่นในประเทศกำลังพัฒนาและในประเทศไทยในชุมชนเมือง

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (The Participant Political Culture) เป็นวัฒนธรรมของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อควบคุมกำกับและตรวจสอบให้ผู้ปกครองทำการปกครอง เพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน ลักษณะนี้พบได้ในชนชั้นกลางส่วนใหญ่ของประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยแท้จริง (พลฤทธิสาณ ชุมพล, 2557, หน้า 21)

รูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมือง

รูปแบบของวัฒนธรรมทางการเมือง อาจแยกได้ตามระบบการเมืองได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritative Political Culture) เป็นการปกครองแบบอำนาจนิยมหรือแบบเผด็จการ เช่น การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ อำนาจอธิปไตยเป็นของผู้ปกครอง ประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีส่วนร่วมเฉพาะที่เป็นคำสั่งของผู้ปกครอง เพื่อแสดงการสนับสนุนผู้ปกครองเท่านั้น ประชาชนที่ดีต้องเชื่อฟังยอมรับและปฏิบัติตามกฎที่ผู้ปกครองกำหนด ต้องไม่ทำการเรียกร้องอันก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายต่อ

ประเทศ ผู้ฝ่าฝืนอาจมีโทษร้ายแรงถึงชีวิต นอกจากนี้ผู้ปกครองยังกระตุ้นให้ประชาชนมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล นับถึระบบอาวุโสมากกว่าความรู้ความสามารถของบุคคล นิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่ยอมรับความเสมอภาคของผู้อื่น และถือว่ากิจกรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องของรัฐบาลประชาชนไม่เกี่ยว วัฒนธรรมแบบนี้ แบ่งออกได้ 4 ประการ

- 1) นิยมอำนาจเด็ดขาด และอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ
- 2) การมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำโดยนิยมยึดถือในตัวบุคคลมากกว่าหลักของเหตุผล
- 3) นับถึระบบอาวุโส ชอบระบบเจ้าขุนมูลนาย โดยไม่ยอมรับความเสมอภาคของผู้อื่น
- 4) ยึดถือในค่านิยมแบบดั้งเดิม ถือว่ากิจกรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องของรัฐบาลประชาชนไม่เกี่ยว

ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Culture) ปลูกฝังหล่อหลอมปรัชญาประชาธิปไตย ตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย โดยยึดมั่นหลักการสำคัญ คือ ต้องมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย ต้องมีใจกว้าง ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของบุคคลอื่น มีความไว้วางใจและยอมรับในความสามารถผู้อื่น เห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ให้ความสนใจและติดตามกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองด้วยความคิดสร้างสรรค์มีเหตุผลในการวิจารณ์

บทสรุป

การกล่อมเกลາทางการเมืองเป็นวิธีการที่สังคมส่งผ่านความโน้มเอียงทางการเมืองในรูปแบบของความรู้ ทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมจากรุ่นสู่รุ่น การกล่อมเกลาทางการเมืองจึงช่วยให้ระบบการเมืองแต่ละระบบสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้เนื่องจากเป็นกระบวนการที่คนสร้างชุดความคิดขึ้นมาเกี่ยวกับการเมือง โดยผ่านทางหน่วยตัวแทนต่างๆ ในสังคม จึงนำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนชนในสังคม และรับเอาวัฒนธรรมทางการเมืองไปใช้ในกลุ่มต่างๆ เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน หน่วยงานต่างๆ กลุ่มทางสังคม ตลอดจนการมีประสบการณ์ตรงจากการเมือง

เอกสารอ้างอิง (References)

- กมล ทองธรรมชาติ. การเมืองและการปกครอง. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช. 2535
- ชนิดา จิตตรุทธะ. วัฒนธรรมประเพณีกับการทำให้เป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556
- ชนิดา จิตตรุทธะ. วัฒนธรรมประเพณีกับการทำให้เป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2556
- ฉานนที สันตะพันธ์. วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย: รัฐธรรมนูญที่แท้จริงซึ่งไม่เคยถูกยกเลิก. สืบค้น 26 กันยายน 2561 จาก <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1014>
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. วิถีชีวิตไทย: วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: สหายบล็อก, 2546
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. วิถีชีวิตไทย วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: หจก. สหายบล็อกและการพิมพ์. 2556
- นรนิติ เศรษฐบุตร. การมีส่วนร่วมทางการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2537
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. กรอบการมองพฤติกรรมทางการเมือง. วารสารสังคมศาสตร์, (มกราคม-มีนาคม 2523), หน้า 96-97.
- พฤทธิสถาน ชุมพล. ระบบการเมืองความรู้เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2557
- ลิขิต ธีรเวคิน. ขอบข่ายและวิธีการศึกษารัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สามศาสตร์, 2529
- ลิขิต ธีรเวคิน. วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2529
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. รายงานเรื่องกลไกเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทย. ม.ป.ท.: 2558
- วิชัย ต้นศิริ. วัฒนธรรมทางการเมืองและการปฏิรูป. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุขุมและบุตรจำกัด. 2547

วิศาล ศรีมหาโร. **การเมืองไทยระบบหรือคน: การพัฒนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน**. สืบค้น 26 กันยายน 2561 จาก

<http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/>

วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, สุขุม นวลสกุล, วิทยา จิตนุพงศ์, **การเมืองและการปกครองไทย**.

กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2554

สิทธิพันธ์ พุทธหนู. **การพัฒนาการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2525

อนุমানราชชน, **วัฒนธรรมเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, 2515

อานนท์ อาภาภิรม, **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: แพรววิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, 2516

อุไรวรรณ ธนสถิตย์. **วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย**. สืบค้น 26 กันยายน 2561

จาก http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_158.pdf

Almond, Gabriel A. and G. Bringham Powell. **Comparative Politics: A**

Developmental Approach. Boston: Little Brown. 1966

Dawson, Richard E., and Prewitt, Kenneth.. **Political Socialization**. Boston: Little

Brown and Co, 1969

Easton, David and Dennis, Jack. **Children in the Political System**. New York:

McGraw – Hill, 1969

Langton, Kenneth P. **Political Socialization**. Oxford: Oxford University Press.

1969

Pye, Lucian. **Politics, Personality, and Nation Building: Burma' s Search for**

Identity. New Harven: Yale University Press, 1962

Rush, Michael and Althoff, Philip. **Introduction to Political Sociology**. Barkley:

Western Printing Press. 1971

